

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

5/2024
Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

5/2024

@buxdu_uz

@buxdu1

@buxdu1

www.buxdu.uz

MUNDARIJA *** СОДЕРЖАНИЕ *** CONTENTS**TILSHUNOSLIK *** LINGUISTICS *** ЯЗЫКОЗНАНИЕ**

Менглиева М.Б.	Инглиз-ўзбек тилларида аспектиаллик парадигмаси таркиби	3
G'aniyeva O.X., Axmedova A.A.	AQSH ko'p madaniyatli adabiyotida travmatik realizm an'alarining ijtimoiy-nazariy asoslari	9
Islomov D.Sh.	Psixolingvistika haqida fikr-mulohazalar	13
Khamrakulova S.F.	Comparative analysis of the phraseological units expressing childhood in the english and uzbek languages	18
Kodirov A.A.	Differences between cognitive linguistics and linguoculturological studies	22
Mirxodjaeva F.U.	Zamonaviy tilshunoslikda assotsiativ maydonni o'rganish	26
Muminova N.S.	Haqiqat konseptining kognitiv - pragmatik tadqiqi	34
Pardayeva M.Ch.	Lingvomamlakatshunoslik tamoyillari tahlil va tasnifi	39
Qodirova G.S.	Xalq dostonlari tilini o'rganishdagi lingvostatistik metod va usullar	46
Fayziyeva A.A., Qurbonov L.U.	Phraseological units in english and their analysis	50
Qurbonova N.M.	Jahon tilshunosligida rang bildiruvchi sifatlarning tadqiqi masalasi	54
Rakhimova Sh.R.	The use of staccato sentences in narrative fragmentation in Colum Mccann's "Transatlantic"	60
Samandarova G.Y.	Qo'shma gap shaklidagi "hasharot" lmg asosida shakllangan paremalarning ayrim xususiyatlari	64
G'aniyeva O.X., Sattarova A.S.	Til taraqqiyotining derivatsion qonuniyatlarini o'rganish – zamon talabi	69
Usmonova Z.H., Azimjonova E.T.	Challenges in listening comprehension through a comparative (on the example of Judith Menaught and Abdulla Kodiri's works	73
Qambarova M.M.	Arxitektura-qurilish terminlari lug'atlarining chog'ishtirma tahlili	79
Akramov B.Q., Zaripov J.A.	Fransuz tilida tijorat terminoleksikasining lingvomadaniy xususiyatlari	85
Сафин Д.Ш.	Теоретические особенности исследования современных	89

FRANSUZ TILIDA TIJORAT TERMINOLEKSIKASINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI

Akramov Bekzod Qahramonovich,

Buxoro davlat universiteti,

Fransuz filologiyasi kafedrası o'qituvchisi

b.q.akramov@buxdu.uz

ORCID ID 0000-0002-8038-3448

Zaripov Javohir Axmatovich,

Buxoro davlat universiteti, xorijiy tillar fakulteti talabasi

Annotasiya. Ushbu maqolada fransuz til mavjud tijorat terminoleksikasining lingvomadaniy o'ziga xos xususiyatlari haqida muhim ma'lumotlar hamda olimlarning ta'riflari tahlilga tortilgan. Hozirgi zamonaviy tilshunoslikda yangi tijorat va savdo-sotiq terminlarning paydo bo'lishi, ularning hayotga tatbiq qilinishidagi to'siqlar, yasalish prinsiplari va usullari xususida turfa g'oyalar, nuqtayi nazarlar ko'zga tashlanadi.

Kalit so'zlar: tijorat, lingvomadaniyat, savdo-sotiq, terminologiya, bozor, leksika, tilshunoslik, jamiyat, lug'at, atama, sheva.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОММЕРЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛЕКСИКИ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация. В данной статье анализируются важные сведения о лингвокультурных особенностях коммерческой терминологии французского языка и определениях ученых. В современном языкознании существуют различные идеи и точки зрения относительно появления новых коммерческих и торговых терминов, препятствий в их применении в жизни, принципов и способов образования.

Ключевые слова: Коммерция, языковая культура, торговля, терминология, рынок, лексика, языкознание, общество, словарь, термин, диалект.

LINGUISTIC PECULIARITIES OF FRENCH COMMERCIAL TERMINOLOGY

Abstract. This article describes important information about the linguistic and cultural characteristics of the commercial terminology of the French language and the definitions of scientists are analyzed. In modern linguistics, there are various ideas and points of view regarding the emergence of new commercial and trade terms, obstacles in their application to life, principles and methods of formation.

Keywords: Commerce, linguistic culture, trade, terminology, market, vocabulary, linguistics, society, dictionary, term, dialect.

Kirish. Fransuz tili terminologiyasiga bag'ishlangan ishlarning barchasida u yoki bu sohaning muayyan tushunchalarini anglatadigan, asosan, nominativ funksiyani bajaradigan birliklar termin hisoblanadi deb qaraladi. Hozirgi vaqtda terminologiya masalasining o'sib borishi, bir tomondan ilm-fan, qishloq xo'jaligi, iqtisodiyotning dinamik rivojlanishi tufayli yangi tushunchalarning ko'payib borilishi deb qaralsa, ikkinchi tomondan, terminlarning shakllanish jarayoni rivojlanishi va funksiyasi kabi masalalarni chuqurroq o'rganilishi zarurligi bilan izohlanadi.

Inson ijtimoiy taraqqiyot jarayonida bilmaslikdan bilishga, mavhum bilimlardan mukammal va aniq bilimlar hosil qilish tomon boradi. Kishining moddiy dunyo to'g'risidagi bilimi nisbiy bo'ladi, u doimo rivojlanib boradi. Bilim kundalik tajriba va kuzatish orqali to'planadi. Bilamizki, qadim zamonlardan beri insonlar har xil bilimlarga ega bo'lib, o'zlarining bilim zaxiralarini to'ldirib kelmoqdalar. Ilm olishning har xil turlari mavjud bo'lib, masalan filologiya sohasini o'rganishning bir qismi bir fanni yoki bir sohani terminlar yoki atamalar orqali o'rganishdir. Aynan ular ilmiy sohada muloqot qilish va axborot almashish imkoniyatini yaratadi, aloqa jarayonini tezlashtiradi va soddalashtiradi. Termin tushunchasini muhokama qilayotganda, atamalarning professional tilda qo'llanilishiga yana bir bor murojaat qilinishi kerak, bilamizki bu oddiy tildan farq qiladi [1]. Hozirgi tilshunoslikda yangi terminlarning paydo bo'lishi, ularning hayotga tatbiq qilinishidagi to'siqlar, yasalish prinsiplari va usullari xususida turfa g'oyalar, nuqtai nazarlar ko'zga tashlanadi. Terminlar

milliy til lug'atining muhim qismini tashkil etadi, shuning uchun terminologiya so'nggi o'n yilliklarda mahalliy va xorijiy tilshunoslikda yetakchi o'rinlardan birini egallab kelmoqda. Aniq ilmiy sohalarida atamalar majmuini o'rganish atamalar fani-terminologiya leksikologiyaning muhim sohalaridan biri.

Terminologik tizimlar fan taraqqiyoti bilan birgalikda rivojlanib boradi. Terminlar umumiste'moldagi so'zlardan farqli ravishda joriy qilinib ularning qo'llanishi ma'lum darajada nazorat ostida bo'ladi. "Terminlar paydo bo'lib qolmaydi", aksincha, ularning zaruriyati anglangan holda "o'ylab topiladi", "ijod qilinadi"[2]. Masalan, bo'lajak iqtisodchilarning yozma yoki og'zaki nutqida kartel, kliring, tovar oboroti, mayda mulkchilik, mablag' ajratish, renta kabi tor doiradagina qo'llaniladigan terminlar ishlatilishi tabiiy bir holdir. O'z-o'zidan ayonki, bu xildagi terminlar iqtisodiyotdan uzoqroq biror kasb egasining nutqida ishlatilmaydi. Shu bilan birga, iqtisodiyot sohasining qator terminlari ham borki, ular muayyan til egalarining deyarli barchasi nutqida bab-baravar ishlatilaveradi: Bozor, mol, savdo, savdo-sotiq, pul, haridor, bozorchi, olib-sotar, chayqovchi kabilar shular jumlasidandir. Ta'kidlash lozimki, nafaqat iqtisodiyot balki fan-texnika, ishlab chiqarishning xilma-xil soha va terminlar majmui, ya'ni yig'indisi terminologiya deb ataladi. Terminologiya – terminlar haqidagi ta'limot va terminlar majmui degan ma'nolarni anglatadi[3]. Termin so'zi o'rnida ba'zan atama, istiloh so'zlarini ishlatish hollari uchrab turadi. Ammo bu to'g'ri emas. Atama termin so'ziga nisbatan tor tushunchani ifodalaydi. Istiloh so'zi esa arabchadir. Uni xalq tushunmaydi va meyorga aylangan emas. Terminologiya masalalari hamisha tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri bo'lib kelgan. Chunki terminlarning sohalar lug'aviy qatlamlaridagi o'rni va vazifasini belgilash, tushunchaning mazmun-mohiyatini to'g'ri anglash imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Har qanday tilning so'z boyligi u tarixiy yoki zamonaviy tusda bo'lmasin, insonlar tomonidan tuziladigan rang-barang lug'atlarda ma'lum darajada aksini topadi. Lug'at til so'z boyligini o'zida saqlovchi akkumulyator vazifasini bajaradi [4]. Bugun muayyan tilshunoslikning qay darajada rivojlangani, takomil topgani ayni tilda yaratilgan lug'atlamining turi, miqdori va sifati bilan o'lchanmoqda. Terminga xos belgilardan biri uning izohi va ta'rifiga oydinlik kiritish, terminning ma'noviy qurshovida mavjud qo'shimcha semalarni yuzaga chiqarish ilm-fan tilning rivojlanishida, o'zga sohaga oid terminologik tizimlar tarkibida yaqqol seziladi. Demak, terminologiya muayyan fanning tushunchalar tizimi bilan o'zaro munosabatda bo'lgan terminlar jami sifatida ta'riflanadi. Har qanday tushunchalar tizimiga muayyan terminlar tizimi to'g'ri keladi. Terminologik tizimlar fan taraqqiyoti bilan birgalikda rivojlanib boradi. Terminlar umumiste'moldagi so'zlardan farqli ravishda joriy qilinib ularning qo'llanishi ma'lum darajada nazorat ostida bo'ladi. Terminlar o'zidan o'zi paydo bo'lib qolmaydi, aksincha ularning zaruriyatini anglangan holda "o'ylab topiladi", "ijod qilinadi"[5]. Masalan, bo'lajak iqtisodchilarning yozma yoki og'zaki nutqida *kartel*, *kliring*, *tovar aylanmasi*, *maydamulkchilik*, *mablag'ajratish*, *renta* kabi tor doiradagina qo'llaniladigan terminlar ishlatilishi tabiiy bir holdir.

O'z-o'zidan ayonki, bu xildagi terminlar iqtisodiyotdan uzoqroq biror kasb egasining nutqida ishlatilmaydi. Shu bilan birga, iqtisodiyot sohasining qator terminlari ham borki, ular muayyan til egalarining deyarli barchasi nutqida bab-baravar ishlatilaveradi: *Tijorat*, *bozor*, *mol*, *savdo*, *savdo-sotiq*, *pul*, *xaridor*, *bozorchi*, *olib-sotar*, *chayqovchi* kabilar shular jumlasidandir[6].

Termino-leksika yoki terminologik lug'at - ma'lum bir bilim yoki faoliyat sohasida qo'llaniladigan maxsus lug'at. Atamalar - bu fan, texnologiya, tibbiyot, huquq, biznes va boshqalar kabi ma'lum bir sohada aniq va aniq ma'noga ega bo'lgan aniq so'zlar yoki iboralar.

Terminoleksika bir qator xususiyatlarga ega:

1. **Aniqlik:** atamalar o'z ma'nosida aniq va bir ma'noli bo'lib, shu bilan noaniqlik va tushunmovchilikdan qochadi.

2. **Mutaxassislik:** atamalar ma'lum bir bilim yoki faoliyat sohasiga tegishli bo'lib, shu soha mutaxassislari tomonidan qo'llaniladi.

3. **Barqarorlik:** atamalarning ma'nosi vaqt o'tishi bilan barqaror va o'zgarmas bo'lib, foydalanishda bir xillikni ta'minlaydi.

4. **Tizimlilik:** atamalar bir-biri bilan aloqador bo'lgan tizimni tashkil qiladi va ma'lum bilim sohasining tuzilishini aks ettiradi.

Terminoleksika (terminologik lug'at) ilmiy va kasbiy sohalarida muhim o'rin tutadi, mutaxassislarning o'rtasidagi aloqani osonlashtiradi va aniq tushunchalar va jarayonlarni to'g'ri va aniq tushunishni ta'minlaydi[7].

Iqtisodiyot ya'ni tijorat sohalarining ham o'zining terminlari mavjud ekan, shulardan: *Kartel* - kartel bitimlari (ital. cartello — qog'oz, hujjat) — ishlab chiqaruvchilar yoki iste'molchilarning monopolistik birlashmalari shakli; bir tarmoqdagi mustaqil korxonalar, firmalar, kompaniyalarning ishlab chiqarish va sotishning umumiy hajmlari, narxlar, sotish bozorlari, har bir ishtirokchining hissasi, ishchi kuchi yollash va

bozor to'g'risida bitimi [8]. Kartelni tashkil etishdan asosiy maqsad birlashma ichida raqobatni bartaraf etish, cheklash va ushbu kelishuvda qatnashmagan firmalar tomonidan bo'ladigan tashqi raqobatni bostirish yo'li bilan foydani oshirishdan iborat deb keltiriladi ba'zi bir manbalarda.

Natija va muhokama. Tijorat haqida gap borar ekan, shu o'rinda aytib o'tishimiz lozimki, savdo iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va qashshoqlikni kamaytirishning muhim vositasidir. Biroq bozorlarning ochilishi har bir davlatning o'ziga xos xususiyatlari va rivojlanish darajasiga mos ravishda keng qamrovli islohotlar bilan birga olib borilishi kerak. Yuqorida sanab o'tganimizdek, tijorat sohasining ham o'zining shaxsiy terminlari mavjud:

➤ **“Un bussines angel”** ya'ni bu kelajakda foyda olish umidi bilan loyihada ulushga ega bo'lgan xususiy investor deb aytiladi .

➤ **“Investisseur/euse”** (investor) - bu foyda olish uchun o'z kapitalini ma'lum loyihalarga qo'ygan shaxs yoki kompaniyadir. Investorlar iqtisodiyotda muhim rol o'ynashadi, chunki ular uning rivojlanishi va faoliyatiga bevosita ta'sir qilishadi.

“Financement de la chaîne d'approvisionnement” ya'ni ta'minot zanjiri moliyasi, bu xalqaro va milliy savdodagi moliyaviy yechimlarning yangi yo'nalishi bo'lib, u ta'minot zanjirining barcha ishtirokchilari – ishlab chiqaruvchi va vositachi orqali yakuniy xaridorgacha yagona moliyaviy va texnologik vositalarni ishlab chiqishni nazarda tutadi.

“La couverture” ya'ni xedjirlash bu mumkin bo'lgan yo'qotishlarni minimallashtirishga qaratilgan klassik moliya bozorining keng tarqalgan mexanizmi. Oddiy qilib aytganda, to'siq - bu asosiy investitsiya aktivi bilan teskari narx korrelyatsiyasiga ega bo'lgan aktivga investitsiya (asosiy aktivning o'sishi bilan tushadi va aksincha).

Xedjirlashning ikkita eng tipik holatlari bu risk-neytral pozitsiyani shakllantirish va halokatli stsenariydan himoya qilish, ya'ni yo'qotish miqdori investor uchun nomaqbul bo'ladi. Bunda xavf-xatarsiz asosiy bitimni amalga oshirish va biznes barqarorligini ta'minlash uchun investor mumkin bo'lgan foydadan voz kechishga tayyor bo'lishi kerak .

Ta'kidlab o'tganimizdek barcha sohaviy terminlar faqat o'z soha tilidagi terminlar bilan yoritiladi, xuddi tijorat terminlaridek . Tijorat deganda albatta bozor iqtisodiyoti, marketinglar birinchi bo'lib ko'z oldimizga keladi. Yana terminlarga yuzlanadigan bo'lsak **“PPC”** (pay-per-click) - bu marketing taktikasi bo'lib, unda kompaniya o'z resursini reklama qiladi va havolani har bir bosish uchun pul to'laydi.

Fransuz tijorat terminlari deganda albatta **“loyiha”** terminini ko'p uchraydi. *Loyiha* - yakka tartibda yoki hamkorlikda amalga oshiriladigan, tadqiqot yoki dizaynni o'z ichiga olgan, ma'lum bir maqsadga erishish uchun ehtiyotkorlik bilan rejalashtirilgan har qanday tashabbusdir (*Oxford Dictionaries*) Chet tillarda **“PITCH”** ya'ni loyihangizning qisqa, tuzilgan taqdimoti. Asosiysi, quyidagi narsalarni aytib berish va ko'rsatish uchun vaqt topish:

- **Problème** (muammo) bu loyihangiz bilan hal qilmoqchi bo'lgan narsa. Demak, yechimning ilgari taklif qilingan yechimdan yaxshiroq ekanligini aytish;

- **Consommateur** (iste'molchi) tijoratchi o'zining maqsadli auditoriyasini shaxsan bilishi kerak, qancha iste'molchi uning yechimiga muhtoj va ular buning uchun qancha pul to'lashga tayyorligini bilish;

- **Équipe** (jamo) ta'sirchan tajriba yoki joriy qilingan loyiha natijalari ko'pincha investor g'oyani amalga oshirish uchun tijoratchiga pul hisob-kitobi bo'yicha ishonishi uchun hal qilingan sababdir. Buni e'tiborsiz qoldirmaslik kerak deb aytiladi ;

- **Rendement** (daromad) loyiha daromad keltirmasa nega investor unga sarmoya kiritishi kerak.

Tijoratchi loyihasida shunday savollarga javob topib keyin biznesni boshlashi kerak degan xulosaga kelamiz. Demak sohaviy terminlar orqali aynan o'sha sohani yoki kasbni, uning ko'nikmalarini chuqur o'rganish mumkinligini bilib olsa bo'ladi.

Xulosa. Tadqiqotimiz ko'rsatyaptiki, fransuz tilining terminoleksikasi, ya'ni tijorat lug'ati ishbilarmonlik aloqasi va savdoning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi bir qator xususiyatlarga ega. Ularning asosiylari sifatida quyidagilarni sanab o'tishimiz mumkin:

Maxsus lug'atdan foydalanish: Fransuz tilidagi tijorat terminologiyasi biznes, savdo, moliya va marketingning turli jihatlarini aks ettiruvchi ko'plab maxsus atamalarni o'z ichiga oladi.

Rasmiylik va aniqlik: Tijorat atamaları odatda rasmiy va aniq qo'llaniladi, chunki ular ko'pincha huquqiy hujjatlar, moliyaviy hisobotlar va shartnomalarni tavsiflash uchun ishlatiladi.

Sinonim va antonimlardan foydalanish: Fransuz savdo lug'atida atama va tushunchalarning ma'nosini oydinlashtirish uchun sinonim va antonimlar ko'p qo'llaniladi.

Xorijiy atamalarning importi va moslashuvi: biznesning globallashuvi tufayli chetdan keltirilgan va moslashtirilgan xorijiy terminlarni, ayniqsa, ingliz tilidan fransuz tilining tijorat lug'atida uchratish mumkin.

Qisqartmalar va qisqartmalardan foydalanish: Qisqartmalar va qisqartmalar ko'pincha tijorat lug'atida tashkilotlar, jarayonlar va standartlarni aniqlash uchun ishlatiladi, bu esa matnlarni yanada ixcham va tejamkor qiladi.

Ushbu lingvistik xususiyatlar tijorat va biznes mutaxassislariga fransuz tilida samarali muloqot qilish va ma'lumotlarni yetkazishga yordam berib o'z samarasini beradi.

ADABIYOTLAR :

1. Begmatov E. *Hozirgi o'zbek adabiy tilining leksik qatlamlari.*–Toshkent.: Fan, 1982.
2. Hamidulla D. *"O'zbek terminologiyasi".* Toshkent: Yoshlar Nashriyot uyi, 2019.
3. Marie-Claude L'Homme, *La terminologie. Principes et techniques, Presses de l'Université de Montréal, 2004, 278 p.*
4. Ostonovich, O. B., and B. A. Qahramonovich. "Étude de l'évolution dans la terminosystème du commerce", *International bulletin of engineering and technology*, 3 (4), 204–208. (2023).
5. Qahramonovich, A.B. "Structural-semantic features of commercial terminolexic." *Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi 1.1 (2023): 32-35.*
6. Desnitskaya, A.B. *Og'zaki nutqda supra-dialektal shakllar va ularning til tarixidagi o'rni* Matn. / A.B Desnitskaya. L., 1970. - 179 b.
7. Абдурахимова М.О., Акрамов Б.К. "Структурное-семантическая природа коммерческой терминологии во французском языке". *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 4.2 (2024): 26-30.
8. Sherzod ogli M., A.Akramov B. Q., "Modern Commerce Terms Semantic Functions" // *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157). – 2024. – T. 2. – №. 1. – C. 255-259.